

Wonen, Wijken en Integratie
Ministerie van Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

> Retouradres Postbus 30941 2500 GX Den Haag

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20019
2500 EA Den Haag

**Portefeuille Wonen,
Wijken en Integratie**
Directie Stad en Bouw

Rijnstraat 8
Postbus 30941
2500 GX Den Haag
www.vrom.nl

Kenmerk
DSB 2008117809

Datum

Betreft Voortgang acties ventilatie en open verbrandingstoestellen

Geachte Voorzitter,

Op 3 april 2008 heeft een Algemeen Overleg plaatsgevonden over de gezondheidskundige kwaliteit van woningen. Dit naar aanleiding van een brief over dit onderwerp die mijn voorganger Minister Vogelaar uw Kamer, mede namens de Minister van VROM, op 2 januari 2008 (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 30 535 en 28 325, nr. 14) heeft gezonden. Tijdens het AO kwam ook de brief van 2 april 2008 (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 28 325, nr. 74) aan de orde die aan uw Kamer is gezonden met een reactie op de uitzending van Zembla over de gezondheidsklachten bij balansventilatie in de Amersfoortse wijk Vathorst.

Tijdens het Algemeen Overleg heeft de toenmalige Minister uw Kamer een achttal toezeggingen gedaan. Ook de eerder genoemde brieven van 2 januari en 2 april 2008 bevatten een aantal acties en toezeggingen ter verbetering van de gezondheidskundige kwaliteit van woningen. Zoals toegezegd tijdens het AO bouwregelgeving op 25 september 2008 en in de kabinetsbrief van 9 april 2008 (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 28 089, nr. 19) over de nationale aanpak milieu en gezondheid 2008-2012, waarin het onderwerp binnenmilieu één van de prioriteiten is, informeer ik u met deze brief over de voortgang van de toezeggingen. Over de lopende acties wat betreft het binnenmilieu van kindercentra en van basisscholen zal ik u medio 2009 informeren.

De toezeggingen tijdens het AO op 3 april jl. waren:

1. De Kamer wordt geïnformeerd over de uitkomsten van het gesprek met de gemeente Amersfoort, woningcorporatie en projectontwikkelaar inzake de problematiek van de balansventilatiesystemen in Vathorst. De verbeteracties zullen zo worden geformuleerd dat andere gemeenten die in de toekomst met dezelfde problemen worden geconfronteerd de aanbevelingen kunnen gebruiken.

2. De minister zal met de gemeente Groningen spreken over mogelijke gezondheidsklachten als gevolg van de problemen met de ventilatiesystemen en de Kamer over de uitkomsten informeren.
3. De minister zal een campagne starten teneinde alle open verbrandingstoestellen (zoals afvoerloze geisers en open cv's) uit Nederland te krijgen. De Kamer wordt geïnformeerd over de termijn waarop Nederland zal zijn ontdaan van deze toestellen.
4. De minister zal de vormgeving van de bestuurlijke aansturing van het GIW en de vereisten en normen voor certificering (o.a. de geluidsnormen van ventilatie) nader bekijken en de Kamer hierover informeren. De minister geeft aan niets te zien in een verplichte verzekering, maar zal de mogelijkheden van de GIW-garantie nog een keer grondig bekijken in het kader van het rapport van de commissie Dekker.
5. De minister zegt toe (het systeem van) de certificering van de bouwers nader te bekijken en ze zal een gesprek aangaan met de bouwers over de door hen gemaakte fouten. Zij zal tevens nagaan of het kennisniveau van de bouwvakkers en de installateurs op het terrein van ventilatie op een voldoende hoog niveau is en de Kamer daarover informeren.
6. De minister zegt toe in het kader van de herziening van het bouwbesluit mee te nemen of en hoe er verplicht kan worden gesteld dat er altijd een mogelijkheid moet zijn tot het openen van een raam.
7. De minister zal haar reactie op de aanbevelingen uit het GGD-onderzoek naar aanleiding van Vathorst naar de Kamer sturen.
8. De minister zal nagaan in hoeverre er sprake is van problemen met de brandveiligheid als gevolg van het gebruik van ventilatiesystemen.

**Portefeuille Wonen,
Wijken en Integratie**
Directie Stad en Bouw

Kenmerk
DSB 2008117809

Tijdens het Algemeen Overleg werd met name ingegaan op twee onderwerpen:

- (1) balansventilatie en gezondheidsklachten in de Amersfoortse wijk Vathorst en
- (2) de problematiek van open verbrandingstoestellen (onder andere geisers).

Deze beide onderwerpen vormen dan ook de hoofdmoot van deze brief, waarna ik zal ingaan op de overige toezeggingen.

Met deze brief geef ik ook de in het Algemeen Overleg toegezegde reactie op de aanbevelingen uit het GGD-onderzoek "Gezondheid en ventilatie in woningen in Vathorst". Volledigheidshalve voeg ik die aanbevelingen als bijlage bij deze brief.

1. Ventilatiesystemen en gezondheidsklachten

Uitkomsten overleg Amersfoort, verbeteracties en onderzoek GGD Eemland

Minister Vogelaar heeft toegezegd u in te lichten over de uitkomsten van het gesprek met de gemeente Amersfoort, woningcorporatie en projectontwikkelaars over de problematiek van de balansventilatiesystemen in Vathorst. Daarbij heeft zij

toegezegd dat de verbeteracties zo zullen worden geformuleerd dat andere gemeenten die in de toekomst met dezelfde problemen worden geconfronteerd de aanbevelingen kunnen gebruiken (*toezegging 1*). Hierover merk ik het volgende op.

**Portefeuille Wonen,
Wijken en Integratie**
Directie Stad en Bouw

Kenmerk
DSB 2008117809

Op ambtelijk niveau is op verschillende momenten overleg gevoerd met de gemeente Amersfoort. De gemeente heeft in deze gesprekken aangegeven alle betrokken bewoners in Vathorst met balansventilatie schriftelijk te hebben geïnformeerd over de uitkomsten van het uitgevoerde GGD-onderzoek. De gemeente heeft de bewoners op de hoogte gesteld van de maatregelen die inmiddels, naar aanleiding van het onderzoek, zijn genomen om problemen te verhelpen en/of te voorkomen en heeft alle bewoners de mogelijkheid geboden hun woning te laten controleren. Betrokken woningcorporaties hebben waar nodig in de eerste helft van 2008 in hun huurwoningen met balansventilatie maatregelen genomen die er op gericht waren de installatie beter af te stellen, in te regelen en te onderhouden. Voor de bewoners van eigen woningen fungeert het Ontwikkelbedrijf Vathorst (OBV) als centraal punt om voorzieningen te laten inspecteren en waar nodig aan te passen. De gemeente heeft aangegeven dat alle noodzakelijke maatregelen in 2008 zijn genomen. Nog in 2008 ontvangen de bewoners van de gemeente Amersfoort een nieuwsbrief met daarin een update van de stand van zaken.

Elf huizenbezitters met gezondheidsklachten in de wijk Vathorst hebben de Utrechtse rechtbank gevraagd een deskundige aan te wijzen om hun ventilatiesysteem op deugdelijkheid te onderzoeken. De huizenbezitters zijn met de ontwikkelaars/bouwers bij de rechter overeengekomen dat er een onafhankelijk onderzoek komt naar de werking van de ventilatiesystemen in hun woningen. Pas als de uitkomst daar aanleiding toe geeft, wordt verder gekeken naar de gezondheidsklachten en de mogelijke relatie met de ventilatiesystemen. De rechtbank wijst op 12 december 2008 een deskundige aan om dat onderzoek uit te voeren.

De gemeente Amersfoort heeft inmiddels opdracht gegeven voor een onderzoek naar de effectiviteit van de genomen maatregelen aan de balansventilatie-installaties in woningen in Vathorst. Het onderzoek wordt het komende stookseizoen uitgevoerd, zodat in het voorjaar van 2009 de resultaten beschikbaar komen.

De gemeente Amersfoort heeft toegezegd de procesaanpak op schrift te stellen en de genomen verbeteracties zo te formuleren dat andere gemeenten die in de toekomst met dezelfde problemen worden geconfronteerd, deze als aanbevelingen kunnen gebruiken. Ik zal de door Amersfoort gekozen procesaanpak en de daar genomen verbeteracties een brede bekendheid geven, mede om een goede kwaliteitsborging in de keten te bevorderen.

Een reactie op de aanbevelingen in het onderzoeksrapport van GGD Eemland (bijlage 1) met betrekking tot de nieuwe woningen is in onderstaande tekst verwerkt omdat de aanbevelingen veelal samenvallen met reeds lopende ontwikkelingen en

aandachtspunten (*toezegging 7*). Waar relevant zal verwezen worden naar de aanbevelingen van GGD Eemland.

**Portefeuille Wonen,
Wijken en Integratie**
Directie Stad en Bouw

Onderzoek GGD Groningen gezondheidsklachten en ventilatie/landelijk onderzoek
In het Algemeen Overleg is uitdrukkelijk de vraag aan de orde gekomen of de problematiek van Vathorst ook landelijk speelt. Aan uw Kamer werd toegezegd dat met de gemeente Groningen gesproken zou worden over mogelijke gezondheidsklachten als gevolg van de problemen met de ventilatiesystemen (*toezegging 2*). Uit overleg met GGD Groningen blijkt dat er lokaal metingen zijn gedaan (en dus niet landelijk) en dat er in Groningen geen andere situatie is dan in de rest van het land. Er is in Groningen geen nieuwbouwwijk waar het probleem zo wijdverbreid voorkomt zoals in Vathorst. Er zijn wel enkele vragen en klachten over woningen, maar die gaan vaak (mede) over andere factoren, zoals het aanzuigen van uitlaatgassen van verkeer of over gemeenschappelijke afvoerkanalen (shunts), waardoor kookgeuren bij de burens worden ingeblazen. Ook is er hier een appartementencomplex met een balansventilatiesysteem van 20 jaar oud dat niet (meer) functioneert, maar dat wordt nu gerenoveerd. GGD Groningen geeft aan dat sommige bewoners hun problemen nu interpreteren als onvermijdelijke gevolgen van balansventilatie, terwijl uit het onderzoek tot nu toe niet blijkt dat goede balansventilatie op zichzelf ziekmakend is.

Kenmerk
DSB 2008117809

Om meer inzicht te krijgen in de vraag of de problematiek in Vathorst landelijk speelt heeft mijn voorganger in de zomer van 2008 opdracht gegeven tot een landelijk onderzoek. Kernvraag hierbij is of in Nederland gezondheidsklachten bij balansventilatie vaker voorkomen dan bij mechanische ventilatie. In november 2008 is gestart met het versturen van ruim 3000 enquêteformulieren aan bewoners van nieuwbouwwoningen, waarbij vragen zijn gesteld over het type woning en het ventilatiesysteem en de gezondheidsbeleving. De verwachting is dat het onderzoek in het voorjaar 2009 met een eindrapport wordt afgerond.

Overigen zaken met betrekking tot ventilatie

In de discussies over ventilatiesystemen komt steeds terug dat burgers en professionals meer kennis dienen te hebben over ventilatiesystemen, dat energiebesparing niet mag leiden tot een verslechtering van de kwaliteit van het binnenmilieu en dat kwaliteitsborging en naleving van regelgeving belangrijk is. Hieronder ga ik op deze zaken nader in.

Kennis van burgers en professionals over ventilatiesystemen

Burgers worden over ventilatiesystemen geïnformeerd via sites van VROM, MilieuCentraal, SenterNovem en belangenorganisaties zoals de Vereniging Eigen Huis. In samenwerking met de ondernemersorganisatie voor de installatiebranche en de technische detailhandel (UNETO-VNI), de Vereniging Leveranciers van Luchttechnische Apparaten (VLA), Aedes en het kennis- en adviescentrum voor de gebruikskwaliteit van woning en woonomgeving (VAC-punt Wonen) heb ik ervoor

gezorgd dat meer onderwerpgerichte informatie over ventilatiesystemen voor burgers en professionals beschikbaar is gekomen op www.mijnhuisinstallatie.nl (voor burgers) en www.platform-woninginstallaties.nl (voor professionals) Deze informatie is zeer toegankelijk en bevat onder meer een format voor een gebruikershandleiding. (Hiermee heb ik ook gereageerd op aanbeveling 8 van GGD Eemland)

**Portefeuille Wonen,
Wijken en Integratie**
Directie Stad en Bouw

Kenmerk
DSB 2008117809

Energiebesparing en binnenmilieu

Het is moeilijk om te kunnen vaststellen of het kennisniveau van de bouwvakkers en de installateurs op het terrein van ventilatie een voldoende hoog niveau heeft (*toezegging 5*, zie ook onder kwaliteitsborging). Ik ben evenwel van mening dat zeker op de interactie met energiebesparende maatregelen met kennisoverdracht een kwaliteitsimpuls kan worden gegeven. Daarom zal VROM aan de Stichting Bouwresearch opdracht geven via de zogenoemde SBR-bouwlokalen voor de bouw bijeenkomsten te organiseren met aandacht voor goede luchtverversing, zodat deze samen gaat met energiezuinige woningbouw.

In het Lenteakkoord Energiebesparing in de nieuwbouw, dat NVB, NEPROM en Bouwend Nederland samen met VROM hebben ondertekend, heeft de sector toegezegd een kennisoverdracht- en stimuleringsprogramma op te zetten. Gelet op de breed gedragen integrale aanpak van energiebesparing en binnenmilieu zal ventilatie daar onderdeel van uit maken.

Het idee dat verder isoleren per definitie tot luchtkwaliteitsproblemen leidt, klopt niet. Dat is alleen het geval wanneer men werkelijk niet weet wat men doet. Ventilatie is essentieel in woningen; dat is bij oude woningen zo, maar daar ging het als het ware vanzelf doordat deze niet geïsoleerd zijn of waren en kierdichting nog geen gemeengoed was. Bij moderne woningen wordt meer techniek gebruikt, ook voor ventilatie, zoals mechanische toe en/of afvoer. Het is dan zaak deze systemen goed te ontwerpen, te installeren, in te regelen en te gebruiken en onderhouden. Ik richt mijn beleid op die samenhang. Zo is in de convenanten energiebesparing in de nieuwbouw en bestaande bouw opgenomen dat het treffen van energiebesparende maatregelen niet ten koste mag gaan van de kwaliteit van het binnenmilieu. Met Aedes en de Woonbond is bovendien overeengekomen dat zij bij het treffen van energiebesparende maatregelen stimuleren dat deze zo nodig worden gecombineerd met maatregelen ter *verbetering* van het binnenmilieu.

Kwaliteitsborging

In de eerder genoemde brief van 2 januari 2008 staat dat 30 tot 65 % van de nieuwbouwwoningen niet voldoet aan de ventilatie-eisen in het Bouwbesluit, 25 % van de nieuwbouwwoningen niet voldoet aan de EPC en dat in 35% van de onderzochte bouwvergunningdossiers één of meer binnenmilieugerelateerde berekeningen ontbreekt waaruit moet blijken dat aan de voorschriften is voldaan. Ik acht het daarom van belang dat een ieder in de keten van productie, bouw/installatie

en gebruik/onderhoud zijn verantwoordelijkheid neemt. Essentieel zijn een gedegen programma van eisen en een goed ontwerp waarop ook tijdens de uitvoering een adequate kwaliteitscontrole wordt uitgeoefend. Hiermee kan kapitaalsvernietiging door ingrepen achteraf worden voorkomen. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering op de bouwplaats en in het verlengde hiervan de wenselijkheid van privaat toezicht op de bouw is in zijn algemeenheid al verduidelijkt in een wijziging van de Woningwet per 1 april 2007: de opdrachtgever is verantwoordelijk voor de kwaliteit van het bouwwerk dat hij realiseert.

**Portefeuille Wonen,
Wijken en Integratie**
Directie Stad en Bouw

Kenmerk
DSB 2008117809

De VLA en UNETO-VNI willen onder meer met behulp van de eerder genoemde websites www.mijnhuisinstallatie.nl en www.platform-woninginstallaties.nl een betere afstemming tussen bedrijven in de bouwketen voor ventilatievoorzieningen organiseren en een landelijk format uitbrengen voor een gebruiksinstructie, bestemd voor bewoners bij de oplevering van een installatie. Voorts loopt er momenteel ten aanzien van ketensamenwerking bij de bouwkolom een aantal acties, mede voortgekomen uit faalmomenten ten aanzien van de constructieve veiligheid. Met de sector voer ik daarom overleg om het aspect van energie en ventilatie daarin mede een plaats te geven.

Teneinde zeker te stellen dat het ventilatiesysteem voldoet aan de vooraf overeengekomen kwaliteitsspecificaties en prestaties, is eerder aangegeven dat overleg gevoerd zal worden met bouw- en installatiesector om een gecertificeerde opleveringskeuring voor ventilatiesystemen te laten ontwikkelen en in de markt te zetten. Hieruit is voortgekomen dat de VLA dit met ondersteuning van mijn ministerie op zich heeft genomen en dat naar verwachting een dergelijk certificaat in het voorjaar van 2009 op de markt zal verschijnen.

Een meer algemene garantie voor de opleveringskwaliteit van een nieuwbouwwoning bieden de garanties in de bouw, zoals die van de Stichting Garantie-instituut Woningbouw (GIW) en de Stichting Stiwoga (zie ook aanbeveling 12 van GGD Eemland). Specifiek voor de GIW-garantie heb ik uw Kamer toegezegd de vormgeving van de bestuurlijke aansturing van het GIW en de vereisten en normen voor certificering (onder andere de geluidsnormen van ventilatievoorzieningen en installaties) nader te bezien. Ik heb daarbij reeds aangegeven niets te zien in een verplichte verzekering die vanuit de (rijks)overheid wordt opgelegd. Mijn opvatting hierover is mede ingegeven door de resultaten van de studie van commissie Dekker, die zich heeft gebogen over de modernisering van de (bouw)regelgeving.

Verzekeringen en waarborgen zijn instrumenten van de markt om de bouwtechnische kwaliteit van het gebouw of bouwwerk te waarborgen. Ik ben dan ook van mening dat de markt zelf de verantwoordelijkheid moet nemen hiervoor garanties af te geven indien hierom wordt gevraagd. Vooralsnog ga ik er vanuit dat

in de sector nieuwbouw er voldoende draagvlak is bij de ontwikkelende en bouwende partijen voor het hanteren van garanties op de nieuwbouwkwaliteit. Voorts heb ik richting uw Kamer aangegeven dat ik de mogelijkheden van de opname van eisen uit de GIW-garantie in de bouwregelgeving nog een keer grondig zou bekijken. Uit een eerste inventarisatie blijkt dat de marktpartijen de noodzaak voor duidelijke, concrete aanbevelingen in aanvulling op de bouwregelgeving onderschrijven. Zeker op het terrein van het aanbrengen van ventilatievoorzieningen en installaties.

Ik zal nog een nadere analyse uitvoeren of het noodzakelijk is de regelgeving op dit punt aan te vullen of de huidige voorschriften aan te passen.

Voor wat betreft de bestuurlijke aansturing van het GIW kan ik u melden dat binnen het GIW op dit moment een reorganisatie plaatsvindt. Op initiatief van het GIW zelf zal er in het voorjaar van 2009 een rondetafelconferentie worden georganiseerd om de toekomst van het GIW te bespreken en te bezien welke bestuurlijke veranderingen nodig zijn om als organisatie beter te kunnen functioneren.

Het ministerie van VROM/WWI maakt geen onderdeel uit van het GIW-bestuur en heeft hierop ook geen directe invloed. Wel wordt er regelmatig contact onderhouden met het GIW voor onder meer afstemming van regelgeving op garantie-eisen en de mogelijke rol die garantie-instellingen als GIW kunnen vervullen om te komen tot kwaliteitsverbetering in de bouw. *(toezegging 4)*

Toezicht en naleving.

De naleving van de voorschriften bij ontwerp en bouw, het (private) toezicht tijdens de bouw en het controleren van de prestaties van gebouwen en installaties bij de oplevering, is van groot belang. Op al deze punten zijn verbeteringen noodzakelijk (zie ook aanbeveling 11 GGD Eemland).

Om die reden is de VROM-Inspectie begin dit jaar een project gestart om naleving van de voorschriften met betrekking tot gezondheid en energie te verhogen. Een goede naleving begint met bewustwording bij de opdrachtgever dat hij in het programma van eisen dat bij bouwinitiatieven wordt opgesteld, expliciet aandacht aan kwaliteitsaspecten moet besteden. Hiervoor heb ik al gemeld dat ik een gedegen programma van eisen en een goed ontwerp en dito uitvoering daarvoor van wezenlijk belang acht.

Als nulmeting worden van zo'n 30 bouwprojecten van woningen en scholen de programma's van eisen opgevraagd en geanalyseerd. Uit de eerste analyses blijkt dat er onvoldoende aandacht bij de opdrachtgever is voor het stellen van gewenste prestaties voor gebouwen en installaties (eindanalyse januari 2009). Daarna wordt met organisaties van opdrachtgevers overlegd hoe dit verbeterd kan worden en welke hulpmiddelen daarvoor ontwikkeld moeten worden. Hierbij zal ook aandacht worden gevraagd voor het realiseren van woningen met een ruimere ventilatiecapaciteit dan de minimumeis in het Bouwbesluit voorschrijft (en met een middenstand op de mechanische ventilatie die ten minste 75% haalt van de

voorgeschreven capaciteit, zie ook aanbeveling 9 van GGD Eemland). Naast verbetering van de naleving kan ook het toezicht door het bevoegde gezag, de gemeente, worden verbeterd. De VROM-Inspectie heeft samen met een kopgroep van een tiental gemeenten initiatief genomen deze verbetering te bereiken. Gestreefd wordt naar een efficiënte en effectieve uitvoering van de taken van de deelnemende gemeenten zonder een te grote verzwaring van het bouwwerkprogramma. Onderdeel van dit project is het systematisch controleren van de op te leveren woningen en scholen, waaronder het meten van de capaciteit van de ventilatie. Bij het niet voldoen aan de wettelijke eisen zal de gemeente handhavend optreden. De publiciteit rondom het uitvoeren van het project beoogt mede het bouwbedrijfsleven te prikkelen om de uitvoering op het gebied van gezondheid en energie te verbeteren.

Het project moet mede een uitstraling krijgen naar andere gemeenten. De stand van zaken is dat met de 10 gemeenten uitvoeringsafspraken zijn gemaakt en dat opleveringsmetingen van de eerste projecten hebben plaatsgevonden. De resultaten van dit project (eind 2009) moeten doorwerken in de gemeentelijke werkwijze.

Om een betere naleving te bevorderen is door mijn voorganger toegezegd het systeem van de certificering van de bouwers nader te bekijken en een gesprek aan te gaan met de bouwers over de door hen gemaakte fouten (*toezegging 5*). In het verlengde van de aanbevelingen van de commissie Dekker zal VROM een uitgebreide pilot uitvoeren, waarin wordt beproefd hoe een scherpere toedeling van verantwoordelijkheden aan respectievelijk private, respectievelijk publieke zijde kan bijdragen aan het voorkómen van gezondheidsklachten en minder bouwfouten en faalkosten. In de pilot wordt onderzocht wat nodig is om de integrale verantwoordelijkheid voor het voldoen aan de voorschriften en de beheersing van het gehele proces van ontwerp tot ingebruikname te beleggen bij de initiatiefnemer. Die zal dan instrumenten nodig hebben om die verantwoordelijkheid te kunnen dragen, waarbij zeker ook kan worden gedacht aan certificatieregelingen. Wanneer die integrale verantwoordelijkheid zodanig scherp bij de initiatiefnemer berust, verschuift de rol van de publieke toezichthouder van een inhoudelijk toetsers naar een rol op afstand van systeemtoezicht. ("Zet de initiatiefnemer voldoende instrumenten in om te komen tot een afdoende private kwaliteitsborging?"). In het kader van de pilot zal dus worden onderzocht welke instrumenten voor private kwaliteitsborging nodig zijn en of de bestaande instrumenten voldoende betrouwbaar zijn. In de pilot worden bouwondernemers en gemeenten betrokken.

Overige punten met betrekking tot regelgeving

Meer specifiek is tijdens het Algemeen Overleg op 3 april jl. is ook toegezegd dat nagegaan zal worden in hoeverre er sprake is van problemen met de brandveiligheid als gevolg van het gebruik van ventilatiesystemen, meer in het bijzonder de branduitbreiding via de ventilatiekanalen (*toezegging 8*). Het Bouwbesluit stelt eisen aan de brandwerendheid tussen woningen. Deze brandwerendheid is inclusief de

**Portefeuille Wonen,
Wijken en Integratie**
Directie Stad en Bouw

Kenmerk
DSB 2008117809

mogelijke branduitbreiding via ventilatiekanalen. Indien ventilatiekanalen door of langs meerdere woningen lopen, bijvoorbeeld in woongebouwen, moet daarom rekening worden gehouden met branduitbreiding via deze kanalen. Door het aanbrengen van brandkleppen of manchetten kan de brandwerendheid van ventilatiekanalen worden verhoogd. Er zijn mij echter geen gevallen bekend waarbij brandoverslag heeft plaatsgevonden tussen woningen via de ventilatiekanalen. Het Bouwbesluit stelt overigens geen brandwerendheidseisen tussen de diverse ruimten binnen een woning. Als een ventilatiesysteem volledig binnen één woning is gelegen, zijn er daarom geen brandwerendheidseisen van toepassing op de ventilatiekanalen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de eengezinswoningen in Vathorst.

**Portefeuille Wonen,
Wijken en Integratie**
Directie Stad en Bouw

Kenmerk
DSB 2008117809

Regelgeving is een sluitstuk in de kwaliteitsborging, als de markt een onvoldoende garantie kan bieden voor een voldoende kwaliteit. In dat licht is toegezegd in het kader van de herziening van het Bouwbesluit mee te nemen of en hoe er verplicht kan worden gesteld dat er altijd een mogelijkheid is tot het openen van een raam (*toezegging 6*). Eerder heeft mijn voorganger u al laten weten voorschriften op te nemen ten aanzien van het maximale geluidsniveau in een verblijfsruimte dat wordt veroorzaakt door mechanische ventilatievoorzieningen (zie ook aanbeveling 10 van GGD Eemland).

Deze beide voorschriften zijn reeds opgenomen in een ambtelijk werkdocument met de voorgenomen concept wijziging van het Bouwbesluit 2003 dat in de zomer van dit jaar is gepubliceerd op de VROM-website. Dit werkdocument vormt zoals in een brief van 29 april jl. is aangegeven (TK 2007-2008, 28 325, nr. 79) het uitgangspunt voor het integreren van het Bouwbesluit 2003 met het Besluit brandveilig gebruik bouwwerken tot één AMvB. Naar verwachting zal die AMvB in 2010 in werking treden.

2. Afvoerloze geisers en open verbrandingstoestellen

Tijdens het Algemeen Overleg van 3 april jl. is een tweede onderwerp uitgebreid besproken namelijk dat van de open verbrandingstoestellen. Door Minister Vogelaar is toegezegd een campagne te starten teneinde alle open verbrandingstoestellen uit Nederland te krijgen (*toezegging 3*). Hierover informeer ik u eveneens met deze brief.

Bij de aanpak van open verbrandingstoestellen wordt gewerkt via drie sporen:

1. een wettelijk spoor;
2. een praktisch spoor en een;
3. communicatie spoor.

Hieronder wordt ingegaan op deze verschillende sporen. Vervolgens wordt door mij antwoord gegeven op de vraag op welke termijn Nederland kan zijn ontdaan van deze open verbrandingstoestellen.

Wettelijk spoor

De ministeries VROM en VWS hebben gezamenlijk een onderzoek laten uitvoeren naar de juridische mogelijkheden om, ter voorkoming van gezondheidsrisico's, de verkoop, toepassing en aanwezigheid van open verbrandingstoestellen in woningen, zoals open geisers en kachels, nader te reguleren en indien mogelijk aan banden te leggen. De samenvatting met conclusies en aanbevelingen van dit rapport zijn integraal opgenomen als bijlage 2. Het volledige rapport kunt u vinden op www.vrom.nl. De reactie op de aanbevelingen treft u eveneens aan als bijlage 3. De belangrijkste conclusie is dat een Nederlands verbod op de productie en verkoop van open verbrandingstoestellen een handelsbelemmering is in het licht van EG-richtlijnen. Door VWS wordt op Europees niveau gepleit voor een Europees verbod. Het is niet zeker of zo'n Europees verbod er inderdaad komt. Bovendien kan de totstandkoming van een Europees verbod enkele jaren vergen. De belangrijkste aanbevelingen met betrekking tot de VROM-bouwregelgeving zijn het verplicht stellen van CO-melders in woningen en het stellen van eisen aan de koolmonoxide- en stikstofconcentraties. Koolmonoxidemelders kunnen levens redden en wettelijke eisen aan de genoemde stoffenconcentraties kunnen het gemeenten eenvoudiger maken om in gevaarlijke situaties tegen open verbrandingstoestellen op te treden. Beide aanbevelingen worden thans door mijn ministerie nader beschouwd in samenspraak met onder meer het Overleg Platform Bouwregelgeving en de VNG. Bij de aanstaande wijziging van het Bouwbesluit (in 2010) kunnen deze aanbevelingen mogelijk al worden meegenomen.

Praktisch spoor

In Nederland lopen al diverse initiatieven bij onder andere corporaties en energiebedrijven om open verbrandingstoestellen in woningen niet meer toe te passen en in bestaande situaties versneld te vervangen. Deze initiatieven gaan uit van een *gecontroleerde afbouw* van de open verbrandingstoestellen, waarbij eerst de meest risicovolle situaties worden aangepakt. Hierbij wordt een risico-inventarisatie uitgevoerd per woning. De open verbrandingstoestellen die voorlopig nog niet worden vervangen, worden wel jaarlijks goed onderhouden en de betreffende woningen worden veelal voorzien van een CO-melder. Volledige vervanging wordt bij deze initiatieven nagestreefd binnen vijf tot tien jaar. Ik ben momenteel in gesprek met diverse partijen om deze aanpak verder te bevorderen. Er blijken in het algemeen geen technische belemmeringen te zijn voor vervanging van open verbrandingstoestellen in woningen. Een belangrijk probleem in de praktijk is de medewerking van de huurder/eigenaar van de woning. Deze is niet altijd overtuigd dat vervanging noodzakelijk is. Ik ben momenteel bezig met het opstellen van handreikingen voor de versnelde vervanging van open verbrandingstoestellen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de kennis en ervaring die bij de al lopende initiatieven is opgedaan. Er komt een handreiking voor corporaties en één voor particuliere eigenaren. Deze handreikingen worden in de loop van 2009 beschikbaar gesteld. De VROM-Inspectie zal hierna door middel van compliance assistance het gebruik van deze handreikingen stimuleren.

**Portefeuille Wonen,
Wijken en Integratie**
Directie Stad en Bouw

Kenmerk
DSB 2008117809

Communicatie

Ik heb een communicatiecampagne gestart richting de burger over de vervanging en tot het moment van vervanging zorgvuldig gebruik en onderhoud van open verbrandingstoestellen in woningen, in het bijzonder de afvoerloze geiser. Dit gebeurt onder andere via free publicity artikelen in huis-aan-huisbladen en met de publicatie van een infoblad dat via intermediaire organisaties breed wordt verspreid. Daarnaast richt deze campagne zich op eigenaren van woningen (corporaties en particulier). Hierbij zullen de genoemde handreikingen als communicatiemiddel dienen. Overigens neemt ook de branche zelf haar verantwoordelijkheid in deze. Op 5 februari 2009 vindt een symposium over open verbrandingstoestellen plaats georganiseerd door Eneco waaraan mijn ministerie medewerking verleent. Verder wordt in samenwerking met UNETO-VNI op www.mijnhuisinstallatie.nl en www.platform-woninginstallaties.nl informatie gegeven over de risico's van open verbrandingstoestellen.

De termijn voor vervanging van open verbrandingstoestellen

De afgelopen jaren is reeds sprake van een afname van open verbrandingstoestellen als gevolg van de renovatie van woningen of het nemen van energiebesparende maatregelen. Over de periode 2001 tot 2006 is bijvoorbeeld het percentage geisers afgenomen van 26,8% naar 19,5 %¹. De komende jaren zal het nemen van energiebesparende maatregelen in de bestaande woningvoorraad verder een grote vlucht nemen via het convenant Meer met Minder en het convenant Energiebesparing Corporatiesector. Deze convenanten lopen tot 2020. Bij het uitfasen van open verbrandingstoestellen wil ik mij daarom ook richten op het jaar 2020. Hierbij ga ik uit van een gecontroleerde afbouw door de marktpartijen zoals hiervoor beschreven. Dat wil zeggen dat de meest risicovolle situaties het eerst worden aangepakt en dat toestellen die voorlopig niet worden vervangen, jaarlijks goed worden onderhouden en worden voorzien van een CO-melder teneinde het risico op koolmonoxidevergiftiging substantieel te verkleinen. Het stimuleren van deze gecontroleerde afbouw wordt door mijn ministerie gedaan door communicatie en ondersteuning met de genoemde handreikingen. De noodzaak van de inzet van financiële stimuleringsmiddelen is op dit moment niet aanwezig. De afname van het aantal open verbrandingstoestellen zal door mijn ministerie jaarlijks worden gemonitord. Op dit moment worden de voorbereidingen getroffen voor een eerste meting in 2009.

3. Internationale inzet

Tot slot van deze brief stel ik vast dat voor een voldoende kwaliteit van de binnenlucht het van belang is adequate milieukwaliteitsnormen te stellen. De EU

¹ Bron: Cijfers over wonen 2006

heeft, zoals reeds gemeld in de brief over de gezondheidskundige kwaliteit van woningen van 2 januari j.l., met medefinanciering van Nederland de World Health Organisation (WHO) opdracht gegeven advieswaarden in de binnenlucht af te leiden voor circa 10 belangrijke verontreinigende stoffen, voor biologische agentia en voor verbrandingsproducten in de binnenlucht. VROM en RIVM zijn hierbij actief betrokken. Resultaten worden eind 2009 verwacht en vormen een uitgangspunt voor de discussie over beleid ten aanzien van deze stoffen en agentia

**Portefeuille Wonen,
Wijken en Integratie**
Directie Stad en Bouw

Kenmerk
DSB 2008117809

De Europese Commissie heeft recent een groenboek voor een Europees binnenluchtbeleid aangekondigd. Nederland steunt de totstandkoming van een Europees binnenluchtbeleid en zet daarbij, zoals reeds aangekondigd in de brief over de gezondheidskundige kwaliteit van woningen van 2 januari j.l., vooral in op:

- een Europees verbod op de verkoop van open verbrandingstoestellen;
- een Europese aanpak van de emissies van schadelijke stoffen uit bouw- en consumentenproducten naar de binnenlucht;
- een goede samenhang tussen energiebesparing en de kwaliteit van de binnenlucht.

Ik hoop u met het voorgaande voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
de minister voor Wonen, Wijken en Integratie,

E.E. van der Laan

Rapport: **GEZONDHEID EN VENTILATIE IN WONINGEN IN VATHORST**;
onderzoek naar de relatie tussen gezondheidsklachten, binnenmilieukwaliteit en
woningkenmerken.

Kenmerk
DSB 2008117809

[GGD Eemland - september 2007]

9. AANBEVELINGEN

Verbetering van de bestaande woningen

Om de bewoners van de onderzochte woningen te helpen, is het raadzaam de volgende maatregelen te treffen. Wat de fasering van uitvoering betreft ligt het voor de hand om een onderscheid te maken tussen eenvoudige en ingrijpende maatregelen (zie hoofdstuk 7).

(1) Met de bewoners communiceren over de knelpunten die zij ervaren en helpen zoeken naar een oplossing. De eigenaar blijft primair verantwoordelijk voor de woning maar op bouwkundige en installatietechnische gebreken kan hij degene aanspreken die een en ander heeft geleverd.

Daarbij is het van belang dat de bewoners naast algemene ook specifieke informatie ontvangen over de werking van hun ventilatiesystemen en het juiste onderhoud. Belangrijke algemene boodschappen zijn dat elk mechanisch ventilatiesysteem in de middenstand behoort te staan wanneer er iemand thuis is, en dat het inrichten van een verblijfsruimte op zolder in veel gevallen extra ventilatievoorzieningen vergt. Voor woningen met balansventilatie is het een belangrijke boodschap dat roosters en toevoerfilters en –ventielen moeten worden gereinigd voordat ze zichtbaar vervuild zijn, dat het openen van ramen niet de gebalanceerde ventilatie verstoort maar slechts de warmteterugwinning,

(2) Zo nodig de mechanische ventilatiesystemen als volgt verbeteren.

(Opnieuw) inregelen, om de luchtstroom goed te verdelen over de verschillende ruimtes, zodat voldaan wordt aan de eisen van het Bouwbesluit. Waar de capaciteit na inregeling onvoldoende blijft, dient de capaciteit vergroot te worden tot wordt voldaan aan de eisen van het Bouwbesluit.

Verhelpen eventuele onbalans van de ventilator, om de geluidsproductie te verminderen.

Aanbrengen van het ontbrekend akoestisch materiaal tussen de ventilatie-unit en de kanalen, ter vermindering van de verspreiding van geluid.

Ventilatie-unit met geluiddempend materiaal monteren op een zware wand, indien de unit nu anders gemonteerd is.

Ventilatie-unit zo monteren dat filters gemakkelijk te bereiken zijn ter reiniging en vervanging, indien dit nu niet het geval is.

(3) Bij balansventilatie zo nodig een aantal extra maatregelen nemen.

Specifieke inblaasventielen plaatsen ter vermindering van de tochtklachten en ter vermindering van de geluidsoverlast.

Het eventueel ontbreken van een condensafvoer verhelpen.

**Portefeuille Wonen,
Wijken en Integratie**
Directie Stad en Bouw

Om bewoners in het onderzoeksgebied en ook elders te helpen, is het raadzaam om tevens het volgende te doen.

(4) Onderzoek naar de effectiviteit van de genomen maatregelen.

(5) Onderzoek naar bronnen van formaldehyde in de binnenlucht in woningen.

(6) Onderzoek naar gezondheidsrisico's van koken op gas.

(7) De capaciteit van de mechanische ventilatie en de geluidsproductie daarvan meenemen in het energielabel dat met ingang van 2008 verplicht moet worden voorgelegd bij overdracht van een woning.

Kenmerk
DSB 2008117809

Verbetering van toekomstige nieuwbouwwoningen

Om problemen in nieuwe woningen te voorkomen kunnen de volgende maatregelen worden genomen.

(8) Burgers informeren over de consequenties van keuzes voor verschillende ventilatiesystemen en wasemkappen. Nieuwe bewoners adequaat informeren over het gebruik en het onderhoud van hun systeem.

(9) Zorgdragen dat woningen gebouwd worden met een ruimere ventilatiecapaciteit dan als minimumeis in het Bouwbesluit is voorgeschreven en met een middenstand op de mechanische ventilatie die ten minste de 75% haalt van de capaciteit die nu is voorgeschreven.

(10) Opleggen prestatie-eisen voor geluid van de eigen ventilatie-installatie koppelen aan de wettelijk vereiste ventilatiecapaciteit. De eisen kunnen aansluiten bij het niveau van de eisen van de GIW/ISSO-publicatie (GIW 2006), maar niet vrijblijvend.

(11) Instellen verplichte kwaliteitsbewaking om te zorgen dat ontwerpen en uitvoeren nauwkeurig plaats vindt volgens de regels der kunst, dat wil zeggen conform de normen, technische handboeken (zoals ISSO-publicatie 62) en de voorschriften van de leverancier.

(12) Meten prestaties van mechanische ventilatie en de geluidsproductie ervan bij oplevering.

(13) Toepassen goede buitenzonwering die spuien niet belemmert; geen balansventilatie zonder bypass van de warmteterugwinning; bij balansventilatie tevens roosters of raampjes in de gevel.

(14) Een regeling treffen waardoor regelmatig onderhoud van mechanische luchttoevoer onontkoombaar wordt, bijvoorbeeld een verplicht onderhoudscontract of een periodieke keuring.

Samevatting van het UJG-Rapport “De juridische mogelijkheden en belemmeringen van eventuele wettelijke aanpak van de risico’s van open verbrandingstoestellen in woningen”.

Kenmerk
DSB 2008117809

Samenvatting

Achtergronden en onderzoeksopdracht

In opdracht van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) heeft UJG een onderzoek uitgevoerd naar de juridische mogelijkheden en belemmeringen om, ter voorkoming van gezondheidsrisico's, de verkoop, toepassing en aanwezigheid van open verbrandingstoestellen in woningen, zoals open geisers en kachels, nader te reguleren en indien mogelijk aan banden te leggen. Het doel van het ministerie van VROM en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) is dat afvoerloze geisers en andere open verbrandingstoestellen die koolmonoxidevergiftiging kunnen veroorzaken zo min mogelijk in nieuwe situaties in woningen worden toegepast, in bestaande situaties versneld worden vervangen en tot het moment van vervanging goed worden onderhouden. In dit onderzoeksrapport worden, in het licht van de geformuleerde opdracht, uitsluitend de juridische mogelijkheden in beeld gebracht. De uiteindelijke keuze voor het in te zetten instrumentarium gegeven die mogelijkheden is een politiek-bestuurlijk aangelegenheid.

Het voorliggende onderzoeksrapport kent een gelaagde opbouw. In de eerste plaats wordt per kader (internationale, nationale wet- en regelgeving en privaatrechtelijke afspraken) inzicht gegeven in de vraag welke relevante VWS-, VROM- en Europese wet- en regelgeving alsmede privaatrechtelijke afspraken er zijn die op open verbrandingstoestellen van toepassing zijn, inclusief een korte beschrijving van de betreffende voorschriften in die kaders.

In de tweede plaats wordt inzicht gegeven in de juridische mogelijkheden en belemmeringen die zich, gegeven die kaders, voordoen in relatie tot het doel van het onderhavige onderzoek.

Ten derde wordt inzicht verschaft in de wijze waarop door middel van eventuele aanpassingen, rekening houdend met Europeesrechtelijke kaders, van de relevante huidige wet- en regelgeving of privaatrechtelijke afspraken een samenhangend geheel kan ontstaan.

In het uitgevoerde onderzoek, dat zich richt op zowel de nieuwe als bestaande situaties betreffende het binnenmilieu in woningen, stond de volgende vraagstelling centraal:

1. wat zijn de huidige wettelijke kaders en privaatrechtelijke afspraken die op open verbrandingstoestellen van toepassing zijn;

2. wat zijn de juridische mogelijkheden en belemmeringen die zich voordoen in relatie tot het doel van het onderhavige onderzoek binnen die kaders;
3. op welke wijze kan door middel van eventuele aanpassingen, rekening houdend met Europese kaders, van de huidige wet- en regelgeving of privaatrechtelijke afspraken een samenhangend geheel ontstaan.

Het onderzoek is uitgevoerd door middel van bureauonderzoek en interviews. Inzicht in de ontwikkelingen in de praktijk in relatie tot de juridische kaders werd in het bijzonder verkregen uit de interviews met de heer ing. H. Bakker, mevrouw drs. F.M.J. de Graaf, en de heer R. Nieuwenhuijs. Op 3 juni en 1 juli 2008 heeft UJG de voorlopige resultaten van het onderzoek besproken met de begeleidingscommissie (BC).

**Portefeuille Wonen,
Wijken en Integratie**
Directie Stad en Bouw

Kenmerk
DSB 2008117809

Conclusies en aanbevelingen

De conclusies en aanbevelingen met betrekking tot juridische mogelijkheden, belemmeringen en oplossingen die zich voordoen in relatie tot het doel van het onderhavige onderzoek worden hier op hoofdlijnen geschetst. De onderliggende doelstellingen van een eventuele wettelijke aanpak zijn als volgt gegroepeerd:

- open verbrandingstoestellen verbieden;
- open verbrandingstoestellen zo min mogelijk, maar dan wel goed toepassen;
- open verbrandingstoestellen in bestaande situaties versneld vervangen;
- open verbrandingstoestellen tot vervanging goed onderhouden.

Op basis van deze vierdeling is vervolgens langs de lijnen van Europese wet- en regelgeving, nationale wet- en regelgeving alsmede privaatrechtelijke afspraken in beeld gebracht welke aanvullende mogelijkheden tot regulering bestaan.

Verbieden van open verbrandingstoestellen

Conclusies ten aanzien van verbieden

Een Nederlands verbod op grondslag van de Warenwet op de productie en verkoop van open verbrandingstoestellen uit oogpunt van productveiligheid en onaanvaardbare risico's is in het licht van de richtlijnen en het EG-Verdrag een handelsbelemmering. Los van het aspect van rechtvaardiging zal in Europeesrechtelijk perspectief de maatregel als te zeer belemmerend kunnen worden gekwalificeerd. Juist omdat andere mogelijkheden gericht op een veilige installatie, gebruik, beheer en onderhoud ook kunnen leiden tot beperking van de door Nederland aangevoerde risico's. Nederland mag bijvoorbeeld, in tegenstelling tot Oostenrijk, ook geen A-deviatie op de Europese norm voor toestellen met een nominale belasting van minder dan 6 kW uitvoeren. De verkoop van open verbrandingstoestellen, die niet onder de werking van de gastoestellenrichtlijn vallen, kan worden verboden. UJG verwacht niet dat een verbod op productie of verkoop de Europeesrechtelijke beoordeling in het kader van het EG-Verdrag zal doorstaan.

Voor wat betreft eisen die niet direct zien op de productie en verkoop als zodanig, zoals voorlichting door distributeurs en opschriften ten behoeve van gebruikers, biedt de Nederlandse regelgeving aanknopingspunten. Op nationaal niveau is het krachtens de Warenwet mogelijk om aanvullende eisen te stellen met betrekking tot bijvoorbeeld opschriften op de open verbrandingstoestellen. Het verplicht laten aanbrengen van die informatie bij verkoop in ons land kan er aan bijdragen dat consumenten besluiten tot de aanschaf van een veiliger toestel. Bij de keuze voor een dergelijke verplichting moet wel rekening worden gehouden met de doorwerking van het Europees recht.

Binnen het stelsel van de Warenwetgeving kunnen aanvullende eisen in het kader van goede voorlichting omtrent open verbrandingstoestellen worden gesteld. Die regels kunnen niet de verkoop verbieden, maar wel bijdragen aan het bewustzijn van consumenten over de risico's van open verbrandingstoestellen bij de aankoop van een verbrandingstoestel.

**Portefeuille Wonen,
Wijken en Integratie**
Directie Stad en Bouw

Kenmerk
DSB 2008117809

Aanbevelingen ten aanzien van verbieden

UJG geeft in overweging om (in samenwerking met andere lidstaten) een verbod op Europees niveau te initiëren.

UJG beveelt aan om geen nationaal verbod op de productie of verkoop van open verbrandingstoestellen in de Nederlandse wetgeving op te nemen.

UJG adviseert om binnen het bestaande juridisch instrumentarium van de Warenwet nadere en meer specifieke eisen te stellen aan de voorschriften die gelden ten aanzien van de installatie en specifieke opschriften op de toestellen en de verpakkingen bij de *verkoop* van open verbrandingstoestellen.

Zo min mogelijk, maar wel goed toepassen

Conclusies ten aanzien van toepassing

In het perspectief van de beperkingen van de Europese juridische kaders waar het de productie en verkoop van de open verbrandingstoestellen betreft, neemt de betekenis van de Nederlandse regels voor wat betreft de toepassing van deze toestellen bij nieuw- en verbouw en de juiste installatie toe.

Ten aanzien van concentraties koolmonoxide en stikstofoxiden in verblijfsruimten met een opstelplaats voor een open verbrandingstoestel als bedoeld in afdeling 4.16 en 4.17 van het Bouwbesluit, kunnen in het Bouwbesluit grenswaarden worden opgenomen. Hierbij kan een analogie worden gevolgd met de vigerende concentratie-eisen voor formaldehyde. In die eisen is alleen de formaldehydeconcentratie die ontstaat door emissie uit de in het Bouwbesluit aangewezen constructies en voorzieningen opgenomen. Daarnaast kunnen de bepalingsmethoden en grenswaarden voor de concentratie-eisen voor koolmonoxide en stikstofoxiden die gelden voor nieuwbouw, ook een functie hebben bij het treffen van voorzieningen in bestaande bouw op grond van art. 13 van de Woningwet in het kader van het gemeentelijke toezicht.

Op basis van het Bouwbesluit 2003 kan worden bepaald dat de ruimte van een opstelplaats met een open verbrandingstoestel voor nieuwbouw en bestaande bouw moet worden voorzien van een CO-melder. De reikwijdte van de toepassing van een CO-melder wordt groter door de geformuleerde algemene uitzondering voor een kooktoestel of een warmwatertoestel, met een nominale belasting van ten hoogste 15 kW, zoals opgenomen in de artikelen 3.80, 3.88, 3.92 en 3.101 van het Bouwbesluit 2003 te schrappen. Door het schrappen of verlagen van de nominale belasting wordt de toepassing van een CO-melder ook voor de risicovolle open verbrandingstoestellen verplicht.

De Warenwet biedt een basis voor het (eventueel verplicht) laten verstrekken van informatie door de distributeur over het veiligheidsniveau van de verschillende toestellen die kunnen worden aangeschaft. Ten aanzien van de deskundigheid van degene die een toestel installeert kunnen regels worden gesteld. De Warenwet maakt het mogelijk om distributeurs tot 'passende actie' te bewegen, daarbij kan worden gedacht aan het beschikbaar stellen van CO-melders bij risicovolle toestellen.

Bij het uitoefenen van gemeentelijk toezicht kan vanwege risico's voor de gezondheid of veiligheid van de gebruikers bestuursdwang worden toegepast of een last onder dwangsom worden opgelegd. Op grond van artikel 13 Woningwet kan worden verplicht om aan een bestaand bouwwerk aanvullende bouwkundige voorzieningen aan te brengen om redenen van veiligheid of gezondheid. Bij de beoordeling van die risico's kunnen ook met een beroep op de zorgplicht van artikel 1a Woningwet aanvullende voorzieningen worden verlangd.

In het geval van een (noodlottig of ernstig) incident is sprake van schending van de zorgplicht in artikel 1a Woningwet. Aansprakelijkheid voor de gevolgen van het incident bij schending van de zorgplicht van artikel 1a Woningwet wordt sneller aanwezig geacht. Die dreigende aansprakelijkheid heeft in combinatie met voorlichting over het belang van de zorgplicht preventieve werking. Ten eerste door gerichte informatie te verstrekken aan de normadressanten van artikel 1a over de gevaren van de toepassing en installatie van open verbrandingstoestellen, de vermindering van die gevaren door het aanbrengen van CO-melders en het voorkomen daarvan door gebruik van andere toestellen. Ten tweede door duidelijk te maken dat bij het achterwege laten van het nemen van maatregelen de aansprakelijkheid, nu zij op de hoogte zijn van de risico's, eerder wordt aangenomen wanneer een incident plaats vindt.

Aanbevelingen ten aanzien van toepassing

UJG adviseert om de informatieverplichtingen van de distributeur over installatie en gebruik van open verbrandingstoestellen in de Warenwet, Besluit en Regelingen aangaande algemene productveiligheid aan te scherpen.

UJG adviseert deskundigheidseisen verplicht te stellen voor degenen die open

verbrandingstoestellen installeren.

UJG adviseert ten aanzien van concentraties koolmonoxide en stikstofdioxide in verblijfsruimten met een opstelplaats voor een open verbrandingstoestel als bedoeld in afdeling 4.16 en 4.17 van het Bouwbesluit voor nieuwbouw grenswaarden in het Bouwbesluit op te nemen. Hierbij kan een analogie worden gevolgd met de vigerende concentratie-eisen voor formaldehyde.

UJG adviseert om voor nieuwbouw (en verbouw) en bestaande bouw te bepalen dat de ruimte met een opstelplaats voor een open verbrandingstoestel, ongeacht de nominale belasting, met een voorziening voor de toevoer van verbrandingslucht en de afvoer van rookgassen niet mag worden gebruikt zonder de aanwezigheid van een CO-melder.

UJG adviseert op grondslag van de artikelen 1a, 1b, 7b en 13 Woningwet in het kader van gemeentelijk toezicht bij geconstateerde veiligheidsrisico's door de toepassing van open verbrandingstoestellen aanvullende bouwkundige voorzieningen op te laten leggen.

**Portefeuille Wonen,
Wijken en Integratie**
Directie Stad en Bouw

Kenmerk
DSB 2008117809

Versneld vervangen van open verbrandingstoestellen

Conclusies ten aanzien van versneld vervangen

De eigenaar kan op grond van artikel 13 Woningwet worden verplicht om aan een bestaand bouwwerk aanvullende bouwkundige voorzieningen aan te brengen om redenen van veiligheid of gezondheid. Daarvoor geldt wel dat deze voorzieningen in die specifieke situaties noodzakelijk zijn. Dit kan ook in combinatie worden toegepast met het opnemen van normen voor koolmonoxide en stikstofdioxide in het Bouwbesluit voor nieuwbouw, waarbij in een specifieke situatie in bestaande bouw burgemeester en wethouders voorzieningen kunnen eisen tot maximaal het nieuwbouwniveau.

Beoordeling van risico's van een open verbrandingstoestel binnen het bouwwerk gelet op de normering en regels voor de opstelplaats, ventilatie etc. kan tot de uitkomst leiden dat handhaving geboden is met een beroep op de zorgplicht van artikel 1a Woningwet.

Inhoudende dat een voorziening, zoals vervangen van het toestel, wordt verlangd die het gevaar van koolmonoxidevergiftiging ongedaan maakt.

Andere maatregelen gericht op versnelde vervanging van open verbrandingstoestellen in bestaande situaties zijn er, behoudens de bovenstaande, nauwelijks. Ten aanzien van bouw & installatie biedt het huidige wettelijke stelsel slechts indirecte mogelijkheden om het gebruik van andere dan open verbrandingstoestellen te stimuleren, bijvoorbeeld door krachtens de Warenwet specifieke regels te stellen over vervanging in het kader van de installatie, het gebruik en het onderhoud van open verbrandingstoestellen.

In het verlengde van de onderhoudsverplichting voor de verhuurder kan deze, als sprake is van substantieel onderhoud of vanaf een bepaalde ouderdomsdatum, worden verplicht direct over te gaan tot vervanging van het open

verbrandingstoestel. Het versneld vervangen van deze toestellen kan ook worden bereikt door middel van stimuleringsmaatregelen zoals subsidie.

**Portefeuille Wonen,
Wijken en Integratie**
Directie Stad en Bouw

Aanbevelingen voor versneld vervangen

UJG adviseert in het kader van gemeentelijk toezicht om aanvullende bouwkundige voorzieningen op te leggen bij bestaande bouw indien het gebruik van het open verbrandingstoestel onaanvaardbare risico's kent.

UJG adviseert ten aanzien van concentraties koolmonoxide en stikstofdioxide in verblijfsruimten met een opstelplaats voor een open verbrandingstoestel als bedoeld in afdeling 4.16 en 4.17 van het Bouwbesluit 2003 voor nieuwbouw grenswaarden in het Bouwbesluit 2003 op te nemen. Het opnemen van deze grenswaarden creëert tevens duidelijkheid over de vraag welk risico in bestaande bouw niet acceptabel is. Burgemeester en wethouders kunnen immers in een specifieke situatie in bestaande bouw voorzieningen eisen tot maximaal het nieuwbouwniveau, zoals het vervangen van het open verbrandingstoestel door een gesloten toestel.

UJG adviseert om door middel van financiële stimuleringsmaatregelen open verbrandingstoestellen versneld te laten vervangen.

Kenmerk
DSB 2008117809

Goed onderhoud

Conclusies ten aanzien van goed onderhoud

De Minister van VWS kan op grond van de Warenwet maatregelen treffen gericht op gebruik, beheer en onderhoud van open verbrandingstoestellen. Ten aanzien van de onderhoudsverplichtingen in de relatie tussen verhuurder en huurder heeft de Minister van VROM mogelijkheden om risico's ten gevolge van onvoldoende onderhoud terug te dringen.

De verhuurder van het pand of het toestel kan de zorg voor het volledige onderhoud van open verbrandingstoestellen opgelegd krijgen. Een andere mogelijkheid bestaat daarin dat de huurder verplicht wordt tot het periodiek laten uitvoeren van controle en onderhoud.

In het geval van een (noodlottig of ernstig) incident is sprake van schending van de zorgplicht in artikel 1a Woningwet. Aansprakelijkheid voor de gevolgen van het incident bij schending van de zorgplicht van artikel 1a Woningwet wordt sneller aanwezig geacht. Die dreigende aansprakelijkheid heeft in combinatie met voorlichting over het belang van de zorgplicht preventieve werking. Ten eerste door gerichte informatie te verstrekken aan de normadressanten van artikel 1a over de gevaren van open verbrandingstoestellen, de vermindering van die gevaren door het aanbrengen van CO-melders en het voorkomen daarvan door goed onderhoud aan die toestellen te plegen. Ten tweede door duidelijk te maken dat bij het achterwege laten van het nemen van maatregelen, de aansprakelijkheid, nu zij op de hoogte zijn van de risico's, eerder wordt aangenomen wanneer een incident plaats vindt.

Aanbevelingen ten aanzien van goed onderhoud

UJG adviseert deskundigheidseisen te stellen aan degenen die substantiële onderhoudswerkzaamheden uitvoeren met betrekking tot open verbrandingstoestellen.

UJG adviseert om binnen het bestaande juridisch instrumentarium van de Warenwet nadere en meer specifieke eisen te stellen aan de voorschriften die gelden ten aanzien van de specifieke opschriften op de toestellen en de verpakkingen ten aanzien van het gebruik en onderhoud van de toestellen.

UJG adviseert om de onderhoudsverplichtingen voor verhuurder van de woning of het toestel, alsmede de huurder duidelijker te onderscheiden en expliciet te benoemen.

UJG adviseert op grondslag van de artikelen 1a, 1b, 7b en 13 Woningwet in het kader van gemeentelijk toezicht bij geconstateerde feitelijke veiligheidsrisico's door de toepassing van open verbrandingstoestellen aanvullende bouwkundige voorzieningen op te laten leggen.

**Portefeuille Wonen,
Wijken en Integratie**
Directie Stad en Bouw

Kenmerk
DSB 2008117809

BIJLAGE 3

**Portefeuille Wonen,
Wijken en Integratie**
Directie Stad en Bouw

Reactie op de aanbevelingen uit het UJG-rapport "De juridische mogelijkheden en belemmeringen van eventuele wettelijke aan van de risico's van open verbrandingstoestellen in woningen

Kenmerk
DSB 2008117809

	Aanbevelingen ten aanzien van verbieden	reactie
1	UJG geeft in overweging om (in samenwerking met andere lidstaten) een verbod op Europees niveau te initiëren.	Het ministerie van VWS heeft binnen het kader van de Europese Gastoestellenrichtlijn (Gas Appliances Directive, GAD) het Nederlands standpunt ten aanzien van open verbrandingstoestellen onder lidstaten en de Europese Commissie verspreid. Op dit moment wordt geïnventariseerd wat het beleid en/ of de visie is van andere lidstaten ten aanzien van de verkoop en het gebruik van deze producten en de situatie omtrent het aantal CO-vergiftigingen ten gevolge van het (verkeerd) gebruik van deze producten. De resultaten van deze inventarisatie zal Nederland (VWS) in de eerstvolgende werkgroep van de Europese Commissie met alle lidstaten en de Commissie bespreken. Nederland (VWS) probeert zo steun te krijgen om een verbod of beperking op de verhandeling van deze producten op Europees niveau te reguleren.
2	UJG beveelt aan om geen nationaal verbod op de productie of verkoop van open verbrandingstoestellen in de Nederlandse wetgeving op te nemen.	Vooruitlopend op de genoemde actie bij aanbeveling 1 zal er geen nationaal verbod komen omdat in het licht van het EG-verdrag een handelsbelemmering is.
3	UJG adviseert om binnen het bestaande juridisch instrumentarium van de Warenwet nadere en meer specifieke eisen te stellen aan de voorschriften die gelden ten aanzien van de installatie en specifieke opschriften op de toestellen en de	Het ministerie van VWS kan in het Warenwetbesluit Gastoestellen geen aanvullende eisen stellen tav de veiligheid, omdat dit strijdig is met de Europese Gastoestellenrichtlijn die de veiligheid al op een uitputtende wijze regelt.

	verpakkingen bij de <i>verkoop</i> van open verbrandingstoestellen.	
	Aanbevelingen ten aanzien van toepassing	reactie
4	UJG adviseert om de informatieverplichtingen van de distributeur over installatie en gebruik van open verbrandingstoestellen in de Warenwet, Besluit en Regelingen aangaande algemene productveiligheid aan te scherpen.	Zie reactie bij aanbeveling 3
5	UJG adviseert deskundigheidseisen verplicht te stellen voor degenen die open verbrandingstoestellen installeren.	Het verplicht stellen van deskundigheidseisen aan de installateurs in de Warenwet wordt door het ministerie van VWS niet proportioneel geacht. Dit brengt aanzienlijke lasten met zich mee inzake de uitvoering van en het toezicht op naleving van deze eisen. De verantwoordelijkheid voor het stimuleren van het inhuren van een deskundig installateur ligt op dit moment bij de branche en het uiteindelijk inhuren bij de eigenaar van een woning. Ten behoeve van installateurs heeft NEN in april 2008 de NPR 3378-45 "Werken aan de voorziening voor afvoer van rook van verbrandingstoestellen en het beoordelen van de consequenties van wijzigingen aan de bestaande ventilatie en infiltratie van het gebouw" gepubliceerd.
6	UJG adviseert ten aanzien van concentraties koolmonoxide en stikstofoxiden in verblijfsruimten met een opstelplaats voor een open verbrandingstoestel als bedoeld in afdeling 16 en 17 van het Bouwbesluit grenswaarden in het Bouwbesluit op te nemen. Hierbij kan een analogie worden gevolgd met de vigerende concentratie-eisen voor formaldehyde.	Zie reactie bij aanbeveling 10

**Portefeuille Wonen,
Wijken en Integratie**
Directie Stad en Bouw

Kenmerk
DSB 2008117809

7	UJG adviseert om voor nieuwbouw (en verbouw) en bestaande bouw te bepalen dat de ruimte met een opstelplaats voor een open verbrandingstoestel, ongeacht de nominale belasting, met een voorziening voor de toevoer van verbrandingslucht en de afvoer van rookgassen niet mag worden gebruikt zonder de aanwezigheid van een CO-melder.	Koolmonoxidemelders kunnen levens redden. Deze aanbeveling wordt door het ministerie van VROM thans nader beschouwd in samenspraak met o.a. het Overleg Platform Bouwregelgeving. Omdat deze nieuwe eis een lastenverzwaring betekent en omdat het toezicht hierop lastig is, wordt ook nagegaan of het plaatsen van CO-melders ook langs vrijwillige weg kan worden bereikt door middel van communicatie. Voor de aanstaande wijziging van het Bouwbesluit (planning 1 januari 2010) wordt de TK hierover nader geïnformeerd.
8	UJG adviseert op grondslag van de artikelen 1a, 1b, 7b en 13 Woningwet in het kader van gemeentelijk toezicht bij geconstateerde veiligheidsrisico's door de toepassing van open verbrandingstoestellen aanvullende bouwkundige voorzieningen op te laten leggen.	Deze aanbeveling is gericht aan gemeenten. Over de wijze waarop gemeenten toezicht kunnen houden op open verbrandingstoestellen en de vervanging hiervan kunnen stimuleren vindt door het ministerie van VROM nog nader overleg plaats met de VNG en Vereniging Bouwtoezicht Nederland.
Aanbevelingen voor versneld vervangen		reactie
9	UJG adviseert in het kader van gemeentelijk toezicht om aanvullende bouwkundige voorzieningen op te leggen bij bestaande bouw indien het gebruik van het open verbrandingstoestel onaanvaardbare risico's kent.	Zie bij aanbeveling 8
10	UJG adviseert ten aanzien van concentraties koolmonoxide en stikstofoxiden in verblijfsruimten met een opstelplaats voor een open verbrandingstoestel als bedoeld in afdeling 4.16 en 4.17 van het Bouwbesluit 2003 voor nieuwbouw grenswaarden in het Bouwbesluit 2003	Deze aanbeveling wordt door het ministerie van VROM thans nader beschouwd in samenspraak met o.a. het Overleg Platform Bouwregelgeving. Voordat deze nieuwe eis in het Bouwbesluit wordt opgenomen wordt nagegaan of gemeenten daadwerkelijk behoefte

**Portefeuille Wonen,
Wijken en Integratie**
Directie Stad en Bouw

Kenmerk
DSB 2008117809

	op te nemen. Het opnemen van deze grenswaarden creëert tevens duidelijkheid over welk risico in bestaande bouw niet acceptabel is. Burgemeester en wethouders kunnen immers in een specifiek situatie in bestaande bouw voorzieningen eisen tot maximaal het nieuwbouwniveau, zoals het vervangen van het open verbrandingstoestel door een gesloten toestel.	hieraan hebben in het kader van hun handhaving bij bestaande bouw (optreden tegen gevaarlijke situaties) .Voor de aanstaande wijziging van het Bouwbesluit (planning 1 januari 2010) wordt de TK hierover nader geïnformeerd.
11	UJG adviseert om door middel van financiële stimuleringsmaatregelen open verbrandingstoestellen versneld te laten vervangen.	Het stimuleren van het versneld vervangen van open verbrandingstoestellen wordt door het Ministerie van VROM gedaan door communicatie en ondersteuning met handreikingen zoals genoemd in de brief. De noodzaak van de inzet van financiële stimuleringsmaatregelen is op dit moment niet aanwezig.
	Aanbevelingen ten aanzien van goed onderhoud	reactie
12	UJG adviseert deskundigheidseisen te stellen aan degenen die substantiële onderhoudswerkzaamheden uitvoeren met betrekking tot open verbrandingstoestellen.	zie bij aanbeveling 5
13	UJG adviseert om binnen het bestaande juridisch instrumentarium van de Warenwet nadere en meer specifieke eisen te stellen aan de voorschriften die gelden ten aanzien van de specifieke opschriften op de toestellen en de verpakkingen ten aanzien van het gebruik en onderhoud van de toestellen.	Zie bij aanbeveling 3
14	<i>UJG adviseert om de onderhoudsverplichtingen voor verhuurder van de woning of het toestel, alsmede de huurder duidelijker te onderscheiden en expliciet te</i>	In het <i>Besluit kleine herstellingen</i> is de verdeling van onderhoudsverplichtingen op hoofdlijnen al duidelijk aangegeven. Nadere invulling hiervan of toelichting

**Portefeuille Wonen,
Wijken en Integratie**
Directie Stad en Bouw

Kenmerk
DSB 2008117809

	<i>benoemen.</i>	hierop kan plaatsvinden in het huurcontract. Op www.vrom.nl wordt in de o.a. de dossiers <i>Onderhoud en woningverbetering</i> en <i>Huurcommissie</i> op dit punt door VROM al informatie gegeven. Bij de verdere communicatie over open verbrandingstoestellen zal VROM ook aandacht besteden aan de verantwoordelijkheid voor het onderhoud van deze toestellen inclusief de eventuele rookafvoerkanalen.
15	UJG adviseert op grondslag van de artikelen 1a, 1b, 7b en 13 Woningwet in het kader van gemeentelijk toezicht bij geconstateerde feitelijke veiligheidsrisico's door de toepassing van open verbrandingstoestellen aanvullende bouwkundige voorzieningen op te laten leggen.	Zie aanbeveling 8

**Portefeuille Wonen,
Wijken en Integratie**
Directie Stad en Bouw

Kenmerk
DSB 2008117809